

verslag

FORUM STANDAARDISATIE 12 december 2018

Nummer: FS190313.1B

Deze notulen betreffen de verslaglegging van het vergaderdeel (16:00-18:00) van de studiereis van het Forum Standaardisatie in het Museum voor Communicatie (Den Haag). Voorafgaand aan de vergadering spraken Marleen Stikker over "technologie en samenleving" en Theo Peters over "de transformatie van het IT-landschap bij gemeenten en standaarden". Na de vergadering sprak Mariëtte Lokin over "Wendbaar wetgeven. De wetgever als systeembeheerder". Alle presentaties zijn 18 december aan het Forum per mail toegestuurd.

Vergaderdatum: 12 december 2018

Vergadertijd: Museum voor Communicatie
Zeestraat 82
Den Haag

Contactpersoon: Joram Verspaget
secretaris Bureau Forum Standaardisatie
joram.verspaget@forumstandaardisatie.nl
06-52845592

Versie: 1.0

Aanwezig: Nico Westpalm van Hoorn (voorzitter), Rudi Bekkers (Technische Universiteit Eindhoven), Gerard Hartsink (financiële sector), Cor Franke (Franke Interim Management), Marc van Hilvoorde (namens CIO Rijk), Floor Jas (Surfnet), Joop van Lunteren (adviseur, PBLQ HEC), Wim van Nunspeet (CBS), Benno Overeinder (NLnet Labs), Theo Peters (VNG Realisatie), Katinka Petronia (namens Ministerie van Binnenlandse Zaken, DIO), Harry Roumen (Ministerie van Financiën/DG Belastingdienst), Gerard Smits (Waterschapshuis), Anneke Spijker (Interprovinciaal Overleg), Michiel Steltman (DINL), Rob Verweij (Rinis), Kristel Wattel (namens ministerie van Economische Zaken en Klimaat)

Afmeldingen: Gijs Boudewijn (Betaalvereniging), Yvonne van der Brugge (Logius, secretaris), Gé Linssen (Ministerie van Binnenlandse Zaken, DI&O), Geert Moelker (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat)

Namens Bureau: Ludwig Oberendorff (hoofd), Redouan Ahaloui (adviseur), Marijke Abrahamse (adviseur), Gemma Franke (adviseur communicatie), Désirée Castillo Gosker (adviseur), Bart Knubben (adviseur), Lancelot Schellevis (adviseur), Annemieke Toersen (bureaumedewerker), Maarten van der Veen (adviseur), Joram Verspaget (bureausecretaris, notulen), Gerlinda de Vries (Rijkstraine), Han Zuidweg (adviseur).

Te gast: Wido Potters (ISP Connect), presentatie 04D

1. Opening, agenda, verslag

Actie:	Ter besluitvorming en ter kennisname
Tijd:	
Bijlagen:	FS-181212.1A Agenda FS-181212.1B Verslag Forum Standaardisatie woensdag 10 oktober 2018

1A. Agenda

1B. Verslag Forum Standaardisatie woensdag 10 oktober 2018

Akkoord, geen opmerkingen.

2. OBDO en Forum Standaardisatie

Actie:	Ter besluitvorming en ter kennisname
Tijd:	
Bijlagen:	FS 181212.2 Oplegnotitie FS 181212.2A Agendapunt 05d. Standaardisatie van het Overheidsbrede Overleg Digitale Overheid van 29 november 2018 FS 181212.2B Werkplan Forum Standaardisatie 2019 <i>Ter kennisname / mondeling toegelicht</i> FS 181212.2C Stand van zaken standaardisatie-agenda FS 181212.2D Stand van zaken nieuwe voorzitter

2A. Agendapunt 05d. Standaardisatie van het Overheidsbrede Overleg Digitale Overheid van 29 november 2018

Gemeld wordt dat de voorgelegde punten zonder verdere opmerkingen zijn geaccordeerd door het OBDO.

2B. Werkplan Forum Standaardisatie 2019

Het voorliggende werkplan is een bijwerking van de voorgaande versie op basis van de opmerkingen die tijdens de vergadering van 10 oktober jl. zijn gemaakt.

Het Forum stemt zonder opmerkingen in met het werkplan.

2C. Stand van zaken standaardisatie-agenda

Gemeld wordt dat de verdere uitwerking van opdracht Inventarisatie standaardisatie gaande is. Zodra deze klaar is, wordt deze ter bespreking voorgelegd aan het Forum.

2D. Stand van zaken nieuwe voorzitter

Op basis van een inventarisatie van nieuwe kandidaten voor het voorzitterschap van het Forum vordert is een voorkeurlijst gemaakt. Momenteel worden kandidaten benaderd (namen zijn vooralsnog vertrouwelijk). Het ligt in de planning om voor de eerste Forumvergadering van 2019 openheid te kunnen geven, zodat in die vergadering de nieuwe voorzitter verwelkomd kan worden.

3. Open Standaarden, lijsten

Actie:	Ter besluitvorming en ter kennisname
Tijd:	
Voorzitter:	Floor Jas namens de Stuurgroep open standaarden
Bijlagen:	FS 181212.3 Oplegnotitie <i>Plaatsen op de lijst aanbevolen standaarden:</i> FS 181212.3A PDF/UA <i>Starten van procedures voor de standaarden:</i> FS 181212.3B CAA, 'pas toe of leg uit'-lijst FS 181212.3C MIM, lijst aanbevolen standaarden FS 181212.3D STABU2, lijst aanbevolen standaarden <i>Ter kennisname:</i> FS 181212.3E Evaluatie van NL_LOM, ePortfolio en StUF

3A. Plaatsing van PDF/UA op de lijst aanbevolen standaarden

PDF/UA is een door ISO gestandaardiseerde versie van het documentformat PDF, die voldoet aan een belangrijk aantal van de wettelijke toegankelijkheidseisen. Hoewel wordt geadviseerd om PDF/UA op de lijst aanbevolen standaarden te plaatsen zal deze versie van PDF ook worden opgenomen in de PDF-beslisboom die het Forum publiceert. Ook wordt gevraagd de geleerde lessen uit ODF nader onder de loep te nemen en die mee te nemen bij de adoptiestrategie van PDF/UA tijdens een komende Forum-vergadering. Na een jaar dient een evaluatie van de marktondersteuning terug te komen in het Forum.

Het Forum stemt in met plaatsing op de lijst aanbevolen standaarden van PDF/UA.

3B. Starten van de procedure voor plaatsing van CAA op de 'pas toe of leg uit'-lijst

Certificate Authority Authorization (CAA) is een internetveiligheidsstandaard die de kans verkleint op onterechte en frauduleuze uitgifte van certificaten. Opgemerkt wordt dat de functionaliteit van CAA (bescherming van het uitgifteproces van digitale certificaten) deels wordt gedekt door de standaard DANE (e-mail veiligheidstandaard) die al op de pas-toe-of-leg-uit-lijst staat. Hierbij wordt wel aangetekend dat DANE van toepassing is op e-mail en CAA zich meer richt op certificaten voor websites. Gevraagd wordt in de procedure de relatie tussen beide standaarden en de mogelijke gemeenschappelijke toepassingsgebieden te onderzoeken.

Het Forum stemt in met het starten van de procedure voor plaatsing van CAA op de 'pas toe of leg uit'-lijst.

3C. Starten van de procedure voor plaatsing van MIM op de lijst aanbevolen standaarden

De standaard Metamodel Informatiemodellering (MIM) beschrijft semantische afspraken voor het opstellen van informatiemodellen.

Het Forum stemt in met het starten van de procedure voor plaatsing van MIM op de lijst aanbevolen standaarden. Omdat het om een semantisch georiënteerde standaard gaat, adviseert het Forum om een uitgebreide toetsing te doen waarin het de criteria voor plaatsing op de pas-toe-of-leg-uit lijst worden onderzocht (MIM was aangemeld voor de lijst aanbevolen standaarden). De bijbehorende mogelijke risico's worden besproken met de indiener.

3D. Starten van de procedure voor plaatsing van STABU² op de lijst aanbevolen standaarden

STABU² (een standaard om de technische en functionele eisen voor bouwwerken vast te leggen) beschrijft afspraken voor het opstellen van bestekdocumenten voor projecten in de burger- en utiliteitsbouw. Het Forum stemt in met het starten van de procedure voor plaatsing van STABU² op de lijst aanbevolen standaarden.

3E. Evaluatie van NL_LOM, ePortfolio en StUF

Ter kennisname wordt medegedeeld dat de evaluatie van NL_LOM (, ePortfolio en StUF in gang zijn en de resultaten naar verwachting worden gepresenteerd inde eerste vergadering van het Forum in 2019.

4. Open standaarden, adoptie

Actie:	Ter besluitvorming en ter kennisname
Tijd:	
Voorzitter:	Floor Jas namens de Stuurgroep open standaarden
Bijlagen:	FS 181212.4 Oplegnotitie <i>Ter bespreking:</i> FS 181212.4A1 Oplegnotitie duiding en maatregelen Monitor Open standaarden 2018 FS 181212.4A2 Monitor open standaarden 2018 versie 1.1 FS 181212.4A3 Bijlage Monitor Open standaarden voorzieningen versie 1.1 FS 181212.4B Ingekomen brief SIKB: reikwijdte pas-toe-of-leg-uit lijst FS 181212.4C Overzicht verspreiden IV-meting en monitor onder achterban FS 181212.4D Presentatie door Wido Potters (ISPconnect) over leveranciers en open standaarden <i>Ter kennisname, zie ook oplegnotitie:</i> FS 181212.4E Ontvangen notitie programma eID FS 181212.4F Kamerbrief en -overleg over "Verhogen informatieveiligheid bij de overheid" FS 181212.4G Over API's FS 181212.4H Documentstandaarden en Digitoegankelijk FS 181212.4I Vindbare juridische info met LinkeXtractor o.b.v. open standaarden ECLI, BWB en JCDR FS 181212.4J 2de workshop 'Modern E-Mail Security Standards for EU Governments'

4A. Monitor open standaarden

Désirée Castillo Gosker (adviseur standaardisatie) geeft een presentatie van de Monitor Open standaarden 2018, en de voorgestelde maatregelen naar aanleiding hiervan. Ten eerste blijkt uit de Monitor 2018 dat het aantal aanbestedingen waarin *deels* om de relevante standaarden gevraagd wordt toeneemt , maar dat het aantal aanbestedingen afneemt waarin *correct* om *alle* relevante standaardenwordt gevraagd. Ten tweede is de toepassing van de 'pas toe of leg uit'-standaarden in de overheidsbrede voorzieningen , net als in voorgaande jaren toegenomen. Ten derde over het onderzoek naar overig gebruik: Naast de relevantie in aanbestedingen en in overheidsbrede voorzieningen ontbreekt van de volgende 9 standaarden overige gebruiksinformatie:
Digitoegankelijk, ODF 1.2, PDF\A-1, PDF\A-2, PDF1.7, Digikoppeling, IFC, E–portfolio, NL LOM en STOSAG

Het Forum stelt aan de leden van het Overheidsbrede Overleg Digitale Overheid (OBDO) voor om de resultaten van de Monitor 2018 incl. IV-meting in hun relevante gremia te agenderen, en daarbij de achterblijvers in hun achterban op te roepen de verplichte standaarden te gebruiken. Daarnaast omzich in hun jaarverslagen te verantwoorden over de toepassing de verplichte open standaarden (pas toe of leg uit) in hun aanbestedingen.

In het verlengde hiervan stelt het Forum voor nader te onderzoeken met EZK en BZK hoe in de standaardisatieagenda toezicht en handhaving op het volgen van het 'pas toe of leg uit'-beleid nader vorm kan krijgen. Gedacht wordt aan een rol voor hierin voor auditdiensten.

Het Forum roept de leden van het OBDO op het volgen van het 'pas toe of let uit'-beleid te zien in het kader van huneen ketenverantwoordelijkheid. Wanneer een partij de standaarden immers niet volgt, heeft dat nadelige gevolgen voor andere partijen in de keten. De leden van het OBDO zijn tezamen verantwoordelijk voor goed en betrouwbare gegevensuitwisseling

In de notitie aan het OBDO wordt de leden dan ook gevraagd om de resultaten in hun organisaties en achterban te delen, en hen – mede vanuit de ketenverantwoordelijkheid - aan te spreken op naleving. De resultaten van de Monitor (met name de iv-standaarden) zouden met die oproep in gremia van hun achterban moeten worden geagendeerd. Anneke Spijkers, Cor Franke en Theo Peters worden hierbij betrokken. (=actiepunt. Het (bureau) Forum Standaardisatie kan desgewenst helpen met een op maat gesneden presentatie, of hulp bij technische vragen (aanbod Benno Overeinder BFS daarbij zonodig te helpen).

4B. Ingekomen brief SIKB: reikwijdte pas-toe-of-leg-uit lijst

In de voorgelegde brief kaart de heer Keuzenkamp, die de brief namens het Centraal College van Deskundigen (CCvD) heeft ondertekend, twee knelpunten aan: 1) de 'pas toe of leg uit'-lijst zou bij beleids- en wetgevingsontwikkelingen uitgangspunt moeten zijn, maar is dat vaak niet. 2) Daarnaast is er (on)bekendheid van de 'pas toe of leg uit'-lijst en wordt die niet toegepast. Hoe kunnen dit soort zaken gebeuren? En hoe kan ervoor gezorgd worden dat dit beter wordt opgepakt door opdrachtgevende partijen?

De vraag is hoe de 'pas toe of leg uit'-lijst wordt meegenomen in regelgevingstrajecten en of een nieuwe toetsingsmethode hierbij opportuun is. Gesuggereerd wordt ondermeer om een gesprek met de TU Delft hierover te voeren, die ervaring heeft met het mobiliseren van partijen in dit soort situaties. Het bureau zoekt hierover samen met Cor Franke, Gerard Hartsink en Michiel Steltman contact met de TU Delft. (=actiepunt)

Het bureau bereidt de schriftelijke reactie op de brief van het CCvD voor legt deze ter accordering voor aan het Forum. (=actiepunt)

4C. Overzicht verspreiden IV-meting en monitor onder achterban

Forumleden worden opgeroepen om de de IV-meting en de Monitor t.z.t. te verspreiden in hun achterban, zodat het overzicht daarop kan worden aangevuld.

4D. Presentatie door Wido Potters (ISPconnect) over leveranciers en open standaarden

Wido Potters legt de werking van de 'pas toe of leg uit'-lijst toe vanuit het perspectief van de leverancier. Zoals ook uit de Monitor blijkt worden de standaarden van de 'pas toe of leg uit'-lijst niet consequent uitgevraagd. Dat zou wel zo moeten zijn: *'practice what you preach & put your money where your mouth is'*. Het is verder belangrijk om in aanbestedingen transparant te maken in hoeverre de winnende partij heeft voldaan aan de 'pas toe of leg uit'-lijst.

Ook is het 'pas toe of leg uit'-principe niet van toepassing bij aanbestedingen voor bedragen lager dan vijftigduizend euro. Leveranciers die hierbij wel leveren conform het open standaardenbeleid leveren kunnen hierdoor een aanbesteding verliezen van leveranciers die dit niet doen.

Zijns inziens dient het 'pas toe of leg uit'-principe ook van toepassing te zijn bij kleinere opdrachten (aanbesteding onder de vijftigduizend euro). Overheidsorganisaties moeten ook stevig in hun schoenen staan bij het opeisen van open standaarden. Dit gaat mogelijk gepaard met extra kosten, waar zij op voorbereid moeten zijn. Wat betreft monitoren: meet de compliance continue en pas waar nodig aan.

4E.-4J. Punten ter kennisname

Er waren geen opmerkingen over de punten ter kennisname.

5. Presentatie: Blockchain

Actie:	Ter bespreking
--------	----------------

Tijd:

Gerard Hartsink geeft een toelichting op de ontwikkelingen rond standaardisatie van blockchaintechnologie op nationaal en internationaal overheidsniveau. Zo wordt momenteel in

ISO-verband gewerkt aan de standaardisatie van blockchaintechnologie en distributed ledger technologies (DLT) in de werkgroep ISO TC 307 Blockchain & DLT. Belangrijk onderdeel hiervan is onder meer het onderscheiden van subjecten (rechtspersonen en natuurlijke personen) en objecten (zoals containers, vliegtuigen etc) voor blockchain arrangementen en het opstellen van spelregels voor de governance van blockchain arrangements. Een centrale vraag hierbij is wat de toegevoegde waarde is van blockchain en DLT. Levert dit meer toegevoegde waarde en/of minder kosten of risico's voor de participanten op en zijn de participanten beried de bestaande processen te migreren?

Vanuit de NEN - het Nederlandse normalisatie-instituut - wordt door de NEN Norm Commissie ISO TC 307 hieraan een bijdrage geleverd. Leden van deze commissie zijn de Dutch Blockchain Coalition, de Belastingdienst, de Nederlandsche Bank en de Kamer van Koophandel.

6. Voortgang

Actie:	Ter kennisname
Tijd:	
Bijlagen:	FS 181212.6 Voortgangsnotitie A. Internationaal B. Forum reactie consultatie WCAG 2.0 in de zorg C. Communicatie

Het Forum Standaardisatie had geen opmerkingen over de voortgangsnotitie.

7. Rondvraag

Actie:	Mondeling
Tijd:	

Gevraagd wordt nader te beschouwen wat de stand van zaken is met betrekking tot de adoptie van IPv6 (deze standaard staat op de 'pas toe of leg uit'-standaarden en of deze moet worden gestimuleerd, los van de Rijksinstructie (aanbestedingen).

8. Sluiting

Actie:	Mondeling
Tijd:	12:00

9. Actiepunten

Nummer	Actiepunt	Per datum	Status
1	Mondeling toelichten stand van zaken totstandkoming standaardisatie-agenda aan Forum.	12 december 2018	Vindt plaats in Forum 13 maart.
2	Aan het OBDO zal worden meegegeven welke oproep & agendering in hun achterban zouden moeten doen.	12 december 2018	Is gebeurd en OBDO heeft ingestemd. Zie agendapunt 2C.
3	In een volgende Monitor wordt ook de levenscyclus van een standaard meegenomen, onder andere over wat er te zeggen en te leren is over de tijdsperiode waarin adoptie begint aan te trekken.	12 december 2018	Wordt eventueel een aanvullende opdracht bij Monitor 2019.
4	Het bureau bereidt de schriftelijke reactie op de brief van het CCvD voor legt deze per mail ter accordering voor aan het Forum.	12 december 2018	Is opgepakt door het bureau. Zie agendapunt 6C.

--	--	--	--

5	Het benaderen van TU Delft inzake het mobiliseren van partijen, met het oog op adoptie in beleids- of wetgevingstrajecten	12 december 2018	Wordt opgepakt door het bureau in samenwerking met Cor Franke, Gerard Hartsink en Michiel Steltman in Q2.
6	Het OBDO wordt opgeroepen de IV-meting en monitor te verspreiden en te agenderen.	12 december 2018	Aan de orde gesteld in het OBDO van 12 december. Zie ook agendapunt 2C en agendapunt 6G.
7	Evaluëren adoptie IPv6 en dit voorleggen aan het Forum.	12 december 2018	Komt in een volgende Forumvergadering aan de orde.
8	PDF/UA: eind 2019 evaluatie ondersteuning PDF/UA voorleggen aan Forum.	12 december 2018	Wordt opgepakt door het bureau en t.z.t. geagendeerd in Forum.